

HORVÁTH DÁNIEL

A KARATE KULTURÁLIS DIMENZIÓJÁNAK MEGJELENÉSE TESTNEVELÉSÓRÁN

*Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Testnevelési
és Küzdősportok Tanszék*

*Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola
horvath.daniel@uni-nke.hu*

Absztrakt

A karate a XIX. század végétől kezdve, nacionalista törekvések hatására, fél évszázad alatt alakult át az okinawai harci gyakorlatok titkos rendszeréből a japán budo részévé, a komplex személyiségfejlesztés pedagógiai eszközévé. Napjainkra a karatét egyesületekben, oktatási intézményekben és rendvédelmi szervek képzési anyagában is megtaláljuk, melyet mélyen áthat a japán kultúra és szimbólumrendszer. A tanulmány központi kérdése, hogy a karate kulturális értékei miként jelennek meg a testnevelésórán. Jelen tanulmány célja bemutatni a karate kulturális elemeit, kulturális dimenziójának sajátosságait két társadalmi tér, a karatéra jellemző egyesületi forma és az iskolai testnevelésóra vonatkozásában. A karate kulturális dimenziója Hofstede és Hofstede (2008) kultúramodelljén, valamint Assmann (1999) kulturális emlékezeté alapján került értelmezésre. A testnevelésóra eltérő társadalmi tere azt eredményezi, hogy a testnevelésórán döntően a mimetikus emlékezet szintjén, a különböző sportági mozgás- és viselkedésminták gyakorlásával történik a kultúra átadása. A testnevelésóra jellegéből adódó infrastrukturális és logisztikai limitációk miatt a tárgyi és kommunikációs emlékezet ugyan nehezen tud kialakulni, mégis a NAT és a kerettantervek által biztosított időkeret lehetővé teszi a karate megismerését, ami elősegítheti a diákoknak a karate kulturális értékei iránti érdeklődését, a sportággal kapcsolatos elköteleződését. A mimetikus – tárgyi – és kommunikációs emlékezet szintézise révén megvalósulhat a kulturális emlékezet általi kulturális értékteremtés, komplex személyiségfejlesztés. Az iskolai testnevelés meghatározó szerepet tölthet be a karate kulturális értékeinek átadásában, elsősorban a mozgásminták átadásán keresztül, másodsorban a sportág iránti érdeklődés felkeltésében, a sportágválasztás elősegítésében.

Kulcsszavak: *karate, kulturális emlékezet, testnevelés, tradíció*

Bevezetés

A karate egy olyan távol-keleti harcművészet, illetve küzdősport, mely döntően ütéseket, rúgásokat, csapásokat és hárításokat tartalmaz. A karate (üres kéz) kialakulása nem egy elkülönülő fejlődés, hanem sokkal inkább különböző kultúrák keveredésének az eredménye. A fejlődés legfontosabb helyszíne a csendes-óceáni Okinawa szigete, ami a Kelet-kínai-tenger kereskedelmi csomópontjaként lehetővé tette a nyugatról érkező indiai és kínai kultúrák keveredését a nyugatról érkező japán kultúrával. A kínai bevándorlók és kereskedők közvetítésével Okinawára érkező harcművészeti rendszerek keveredtek és épültek be a helyi testkulturális rendszerekbe, amiből a „Toudi” (Kínai kéz) nevű stílus jött létre. A pusztá kezes harci rendszer további fejlődését nagyban meghatározta két olyan momentum, amely a XV. századi kínai és a VII. századi japán megszálláshoz köthető: a megszállásokat minkét alkalommal fegyverviselési tilalom követte, ami arra kényszerítette a helyi lakosságot és nemességet, hogy titokban fejlesszék tovább saját önvédelmi rendszereiket. A XIX. század végén, XX. század elején bekövetkező politikai események (pl. Meiji-restauráció, Okinawa anektálása, japán nacionalizmus erősödése) hatására, Anko Itosu kezdeményezésére a karate bekerül először az általános iskolai, majd a középiskolai tananyagba mint egészségfejlesztő és katonai szolgálatra felkészítő rendszer. Az iskolai oktatás előtérbe kerülésével a titokban apáról fiúra szálló, harci hatékonyságra fókuszáló technikák rendszere szükségszerű átalakulásokon ment keresztül. A technikákat, formagyakorlatokat egyszerűsítették, rendszereztek, standardizálták, így az oktatás módszere is változott: a cél sok tanuló egyidejű oktatása lett. Rövid időn belül a karate Japán központi szigetein is elterjedt, Itosu tanítványa, Gichin Funakoshi tokiói bemutatóját követően (Funakoshi, 1996). Az 1922-es bemutatót követő 11 éven belül a karate folyamatos fejlődésen ment keresztül, míg végül 1933-ben hivatalosan is bejegyzésre került a modern japán küzdősportokat és harcművészeteket összefogó Dai Nippon Butokukai (Nagy Japán Harci Erények Szövetsége) alá, több különböző stílus (Shotokan, Shito-ryu, Wado-ryu, Goju-ryu) külön megnevezésével (Green, 2001).

A hazai köznevelésben a küzdősportok közel 30 éves múltira tekintenek vissza, már az 1995-ös Nemzeti alaptantervben is szerepel Önvédelmi és küzdősportok témakör, amely magába foglalta a grundbirkózás és judo mozgásanyagát (Morvay-Sey és mtsai., 2017). A karate bevezetését a testnevelésóra tananyagába a 2017-es kerettantervi fejlesztés tette lehetővé (Karate kerettanterv a köznevelés 7–10. évfolyama számára, 2017), majd az ezt követő NAT 2020-ban és a hozzá kapcsolódó kerettantervekben már a kötelező tananyagok között szerepel (Csákvári, 2024). Az iskolai küzdősportok portfóliójának szélesedése jól mutatja, hogy a tanterv készítői tisztában vannak a küzdősportok komplex képességfejlesztő szerepével. A küzdősportok fogalmi meghatározása ugyan nem mutat egységes képet

(Bailey & Samsudin, 2025), de Martínková és Perry olyan nevelési célú tevékenységekről beszél, melyeket a küzdőképesség javítása érdekében gyakorolnak a hagyományos harci technikák elsajátításán keresztül, de hangsúlyt fektetnek az önfejlesztésre, kiemelik az erkölcsi alapelvek és magatartási kódexek betartását, és filozófiai, vallási vagy pedagógiai tanításokból is merítenek (Martínková & Parry, 2016). Olyan komplex, többjelentésű jelenségekről van szó, melyek kulturális, testi, kognitív és affektív-szociális dimenziókkal rendelkeznek (Gomes & Fabiani, 2021), így a karate sem csupán önvédelmi technikák sorozata, hanem komplex kulturális rendszerek hálójá, amelyek sajátos filozófiát, etikettet és testképet közvetítenek.

Jelen tanulmány célja bemutatni a karate kulturális elemeit, kulturális dimenziójának sajátosságait, az értékek átültetésének lehetőségeit az iskolai testnevelésen belüli karate oktatásába.

A karate kulturális dimenziója

A kultúra olyan, szinte mindenki számára azonnal felismerhető elemeket tartalmaz, melyek szinte mindenki számára érthetőek (Malota és mtsai., 2013). Ezeket az elemeket Hofstede és Hofstede (2008) egy többrétegű hagyományhoz hasonlító modellben csoportokba rendezve szemlélteti, kialakítva így a kultúra központi részét és külső rétegeit. A rétegek kívülről befelé haladva a szimbólumok, hősök, rítusok, értékek, a hagyomány központi részét pedig azok a gyakorlatok kötik össze, melyek a „... külső szemlélő számára is megfigyelhetővé teszik a rítusokat, értékeket, és kifejezik a normák tartalmát” (Seprényi & Pásztor, 2020, p.59).

A modell külső héja a szimbólumok része, amelyhez az öltözet és egyéb használati tárgyak tartoznak. A karatefoglalkozások helye az edzőterem, japánul dojo, amelyet hagyományosan parketta borít. Belépés előtt a gyakorló meghajol, leveszi a papucsát, és mezítláb lép be. A terem központi helye a shomen vagy kamiza, ahol az alapító portréja lóg, irányába történik belépéskor a meghajlás (Lowry, 2006). A karateruha (karate gi) a hagyományos kimonóra hasonlít, kabátból, ruhából és övből áll. A ruha kizárólag tradicionális eleme a karaténak, hiszen sem a küzdelemben, sem a formagyakorlatok közben nincs szerepe. Az öv szerepe kettős, egyrészt a ruhát tartja össze, másrészt a különböző övszínek eltérő tapasztalati szinteket jelentenek, amelyek módszertanilag a differenciálást segítik az edzésen, illetve a fejlődés nyomon követését és a motiváció megtartását hivatottak biztosítani. Az övszínek stílus- és iskolafüggők lehetnek, de a kezdők fehér övet hordanak, és egyre sötétebb színű öveket (citromsárga, narancssárga, zöld, kék, barna) szerezhetnek (övvizsgát követően), míg el nem érik a fekete övvel jelölt mesterfokozatot. A fehér szín az üresség szimbóluma Japánban, az egyre sötétebb színek pedig a folyamatosan elsajátított

tudás fokmérői (Donohue, 1990). Szimbólumként értelmezhetők a tradicionális edzést segítő eszközök is, mint például az ütőfa (makiwara), amely az ököl kondicionálására szolgál (Smith és mtsai., 2010).

A hősök élő vagy élettelen, valós vagy kitalált személyei jelentik a következő réteget, akik az adott kultúra értékrendjét testesítik meg. A karate vonatkozásában ide sorolhatók azok a tanítómesterek, akik a sportág úttörőiként először népszerűsítették a mozgásrendszert, illetve saját stílust alapítottak. A teljesség igénye nélkül ide sorolhatjuk a bevezetőben már megismert Anko Itosut és tanítványát, Gichin Funakoshit, akit a modern karate atyaként, a Shotokan stílus alapítójaként tartanak számon. További jelentős stílusalapítók Mabuni Kenwa (Shito-ryu), Miyago Chojun (Goju-ryu), Hironori Otsuka (Wado-ryu) és Masotatsu Oyama (Kyokushinkai) (Green, 2001). Az alapítók tisztelete, a mester és tanítvány közötti hierarchikus viszony alapvetően átjárja a karatét.

A rítusok olyan cselekmények, melyek a közösség formálódását és összetartozását erősítik, továbbá ide tartoznak a közös ünnepek és hagyományok. A karate strukturált rendszerében nagy szerepe van a különböző rituális cselekvéseknek. Ilyenek a foglalkozás elején és végén a sorakozó (aisatsu), a térdelő ülésben történő meditáció (mokuso), az egymás felé való tiszteletadás meghajlással (rei). A gyakorlás elején és végén a mester (sensei) háttal állva a shomennek sorakozót vezényel, mire övszín szerint felsorakoznak vele szemben a gyakorlók (kohai), a sor legelején a rangidős tanuló (sempai). A sorakozó közben a rangidős tanuló háromszor vezényel meghajlást (rei), először a központi hely (shomen ni rei), utána a sensei (sensei ni rei) és végül a csoport (otagai ni rei) irányába. Az övvizsgák, az azokat követő övceremóniák, a közös edzőtáborok mind olyan elemei a karaténak, melyek erősítik a közösséget.

A modell lényege, a belső héja tartalmazza azokat a közös értékeket, melyeket a szocializáció során sajátítunk el (Hitlin-Piliavin, 2004), ezek segítenek eligazodni a jó és rossz között. Gichin Funakoshi, a modern karate megalapítója húsz alapelvet (niju kun) fogalmazott meg, melyek a karategyakorlás közben vezetik a tanulót, ezek között kiemeli a tiszteletadás, önismeret fontosságát, továbbá hangsúlyozza, hogy a karate egy egész életre szóló tevékenység, amely nem csak az edzőterem falain belül van jelen (Funakoshi, 2013b). A húsz alapelv mellett az alapító öt gondolatban foglalta össze a karate lényegét, amit általában az edzőterem fő helyén kitüntetett helyen ki is függesztenek az egyesületekben. Az öt gondolat, illetve szabály, japánul dojo kun, az edzőterem esküje, a karate lényege, amit minden edzés végén közösen elsorolnak. Az öt gondolat így szól:

- Jellem – Törekedj a jellem kiteljesedésére és tökéletesítésére!
- Becsület – Törekedj a becsületességre és az igazságra!
- Akarat – Kötelezd el magad a fejlődésre!

- Önuralom – Tartózkodj a heves viselkedéstől!
- Tisztelet – Tisztelj másokat és az illem szabályait! (Funakoshi, 2013a)

Ebben az öt gondolatban, illetve a hűsz alapelvben az alapító meghatározza a karate filozófiáját, elkötelezi magát az egész életén át tartó tanulás és személyiségfejlesztés eszménye mellett, mely megalapozza a karate pedagógiáját.

A rétegeket kötik össze azok a gyakorlatok, melyek az adott kultúrára jellemzők. A karate mozgásrendszerére jellemző hármas felosztás a következő: alaptechnikák (kíhon), formagyakorlatok (kata), küzdelmi gyakorlatok (kumite). Az alaptechnikák közé sorolhatók az állások, különböző irányú mozgások, ütések, csapások, védekek, rúgások (Csákvári és mtsai., 2023). A formagyakorlatok olyan gyakorlatláncok, melyekben „...meghatározott karate technikák meghatározott sorrendben, ritmussal és dinamikával történő végrehajtása zajlik, a tér különböző irányában” (Csákvári, 2024). Matsunobu (2011) úgy fogalmaz, hogy a japán művészetek a formagyakorlatokon keresztül őrzik meg és továbbítják lényegi részüket azáltal, hogy a gyakorló megtanulja a mozgásrendszer, jelen helyzetben a karate struktúráját, művészi és szociális viselkedésmintáit, morális és etikai értékeit egy előre rögzített gyakorlatsorba ágyazva. A különböző gyakorlatok, formagyakorlatok kötik össze, integrlják és szintetizálják a karate kulturális elemeit, kulturális dimenzióját.

A karate kollektív emlékezete

A kulturális értékek fennmaradását Halbwachs (1992) a társadalmi emlékezet fogalmával kapcsolja össze, mely szerint az emlékek soha nem egyéniek, hanem társadalmi csoportkeretekben rögzülnek és működnek, a csoporton belüli interakciók során formálódnak. A modern világban közvetlenül a karateklub, egyesület, japán néven dojo, közvetetten pedig a különböző regionális, illetve stíluszövetségek alkotják azokat a csoportokat, csoportkereteket, amelyek megerősítik az értékek érvényességét. Az iskolai karate tekintetében egy megváltozott csoportkeretről beszélhetünk a testnevelésóra, osztály és iskola vonatkozásában. A halbwachsi társadalmi emlékezetet továbbgondolva Assmann (1999) kiemeli a kollektív emlékezet négy, dinamikus egymásra épülő dimenzióját, melyek biztosítják a társadalmi tradíció és értékek kialakulását. A mimetikus emlékezet az első szint, amely a mindennapi cselekvések, szokások szintje, az emlékezésnek az a formája, amely az utánzásban, a cselekvésben és a testi szokásokon alapul. A karate viszonyában a mimetikus emlékezet szintjén a kultúra gyakorlatai, rítusai és értékei jelennek meg. A mozgásrendszer technikai és taktikai része magába foglalja az alaptechnikákat, formagyakorlatokat és a küzdelem taktikai és szabályrendszerét. Az edzőterem rítusai, a viselkedésminták és értékek

a karate normarendszeréhez tartoznak, melyek folyamatos gyakorlás közben válnak belsővé. Az egyéni és páros gyakorlatok vezényszóra történő végrehajtása egyszerre erősíti a csoporton belüli hierarchikus rendszert és közösségi szellemet.

A tárgyi emlékezet szintjét az elmúlt korokból fennmaradt tárgyak jelentik, melyek segítenek emlékezni az elmúlt korok embereire, cselekedeteire, emellett az ember saját képét tükrözik. A tárgyak jelentik a szimbólumok dimenzióját. A gyakorlás helyszíne, a dojo, edzőterem önmagában is spirituális szereppel bír (Donohue, 1990), a terem központi helye, a kamiza, ahol az alapító portréja és a dojo kun függ, pedig kiemelt jelentőségű, hiszen a terembe való belépéskor, a teremből való kilépéskor, illetve a edzés eleji és végi sorakozókor a shomen felé történik meghajlás, tiszteletadás. A karateruha és -öv mint a tisztaság és tapasztalat szimbóluma a modernizációt követően alakját és szabását megtartotta. A különböző karatestílusokra és -szövetségekre jellemző jelzések, emblémák és felvarrók a gyakorlóruha mellkasi részén hirdethetik a csoporthoz tartozást.

A kommunikációs emlékezet a társadalmi interakciók, szóbeli kommunikáció révén fennmaradó generációs emlékezet szintje, magába foglalja a hősök és rítusok dimenzióját. Az edzésen, versenyeken, edzőtáborokban az egyesület, szövetség különböző tagjai között a közös élmények jelentik az emlékek nagy részét. A csoport különböző életkorú és tapasztalatú tagjai közötti beszélgetések lehetővé teszik a szűkebb és tágabb közösségen belüli emlékek, anekdoták megélését. A kommunikációs emlékezet nem elhanyagolható eleme a karatében a japán terminológia használata, mely a karate modernizációs folyamatában folyamatos változáson esett át, továbbá a különböző karatestílusok által használt elnevezések tekintetében még mindig vannak eltérések különböző technikák vagy formagyakorlatok megnevezését illetően (Gottner, 2020).

A kulturális emlékezet a fent tárgyalt mimetikus emlékezet, tárgyi és kommunikációs emlékezet szintézise, mely akkor alakul ki, „...*ha például a mimetikus emlékezet ritualizálódik, vagy a tárgyi emlékezet szimbolizálódik, ikonizálódik*” (Kovács, 2012, p.221.). A formagyakorlatok mint ritualizált mozgássorozatok szimbolikus alakzatokként örökítik át a technikák modernizáció előtti önvédelmi és harci felhasználását. Az edzőteremben való viselkedés, az etikett (mezítlábbal belépés, tiszteletadás meghajlással stb.), tehát a kanonizált rítusok, a stílusalapítók írásai, filozófiai művei, tankönyvei mint kanonizált szövegek mind a kulturális emlékezet részét képezik.

A fenti fejezetben tárgyaltak alapján bemutatásra került, hogy a karate kulturális dimenziója, a kultúra különböző elemei a karateegyesület csoportkereteiben hogyan kerülnek közvetítésre a kulturális emlékezet különböző szintjein.

Karate az iskolai testnevelésben

Iskolai hatásvizsgálatok igazolják a karate fejlesztő hatásait a motoros képességek (Pinto-Escalona és mtsai., 2022), a kognitív végrehajtó funkciók (Lima és mtsai., 2017) és az érzelmi fejlődés (Capulis és mtsai., 2014) tekintetében különböző életkorokban, viszont a karate iskolai tanítása során a tanítás egész ideje alatt figyelmet kell fordítani azokra a hagyományokra és rituálékra, amelyek a karatét megkülönböztetik a csapatsportoktól és a nyugati küzdősportoktól. A karate iskolai testnevelésőrai integrációja kapcsán feltétlenül említést kell tenni arról, hogy a megváltozott csoportkeretek befolyással lesznek a karate kulturális dimenzióinak megismerésére és közvetítésére (Halbwachs, 1992). Míg a karateegyesület társadalmi terében az edzés helyszíne a dojo, amely egyfajta spirituális tér, addig az iskolában a gyakorlás helye a tornaterem többfunkciós tere. A tanulásra fordítható időkeret egyesületi keretek között gyakorlatilag végtelen, de heti 2-3 másfél órás edzés jellemző, ami nagyságrendekkel több, mint a köznevelés évi 10-20 óra küzdősportos témakörre fordítható, tantervben rögzített keretszáma (Győrök & Béki, 2024). A csoportközeg egyesületi szinten homogén, önként választott, ami potenciálisan magas tanulási motivációs szintet jelent, míg az iskolában előre kijelölt, változó motivációs szintű tanulók heterogén csoportot képeznek. A karate a testnevelési óra keretébe ágyazódik, amelyet a kortárscsoportok kultúrája és a tantervi előírások dominálnak. A tagoknak eltérő motivációi vannak, és a testnevelő tanár tekintélye nem feltétlenül azonos a mester (sensei) spirituális és etikai tekintélyével. Az edzőterembe való belépéskor és kilépéskor a meghajlással való tiszteletadás rituális aktusa Assmann alapján a kulturális emlékezet egyik alapja, ami sérülhet testnevelésórán (Sasaki, 2008).

A fejezet további részében bemutatásra kerülnek a karate kulturális dimenzióinak lehetséges, testnevelésőrai keretek között megvalósítható megjelenési formái Assmann kollektívemlékezet-dimenziói mentén.

Az iskolai testnevelés vonatkozásában a rendelkezésre álló idő limitáló volta miatt a karate mozgásrendszerében praktikus okokból szűkülés figyelhető meg (Csákvári, 2024), viszont a karatéra jellemző rítusok és viselkedésminták megmaradnak. A testnevelés órai kereteit alkotó sorakozót, szóbeli üdvözlést és köszönést ki tudja egészíteni a meghajlással való köszönés, illetve az óra végi félperces meditáció (mokuszo) segít a szervezet lecsillapításában, a tanult mozdulatok és átélt tapasztalatok beépítésében. Az egyéni és páros gyakorlatok előtti és utáni meghajlással az egymásra figyelés és kölcsönös tisztelet, a gyakorlatok végrehajtásánál a tökéletességre törekedtetés mind a karate normái (dojo kun) szerint történik. A karatét meghatározó erkölcsi iránymutatás (jellem, becsület, akarat, önuralom, tisztelet) ugyanúgy része a testnevelés és sport általi nevelésnek, mint az iskolai

oktató-nevelő munkának. A mimetikus emlékezet szintjén történő kulturális értékek beépülése így lehetségessé válik.

A megváltozott társadalmi tér, illetve a logisztikai és infrastrukturális limitációk miatt a tárgyi emlékezet szintjén az iskolai karate hátrányt fog szenvedni. A tornaterem többfunkciós terében, karateruha és -öv nélkül folyik a tanulás. A fehér gyakorlóöltözet (karategi) hiánya ugyan a karatemozdulatok végrehajtását nem befolyásolja, de a tapasztalat azt mutatja, hogy a tanulók szívesen próbálnak fel karateruhát, ha lehetőségük van rá. A tornaterem átalakításával, kamiza, illetve shomen kialakításával létrehozható egy olyan központi hely, amely a dojóhoz közelit. Az alapító mester képének kihelyezésével a tanulók így módon is közelebb kerülhetnek a karate szellemiségéhez.

A kommunikációs emlékezet mint a generációs emlékezet szintje a tanár és diák, illetve diák és diák közötti kommunikációra szűkül, ahol az instrukciók és az élmények közös megbeszélése lesz hangsúlyos. A testnevelésórától nem idegen a szaknyelv használata, így a japán terminológia bevezetésével (technikák japán nevei, számolás, köszönés japánul stb.), a karate történeti kontextusának megismerésével nemcsak a szóbeli érettségi témakör lefedése a cél, hanem egy újfajta kultúra megismertetése is. Kézfogás helyett meghajlás, a foglalkozásokat keretező rövid meditáció fontos részét képezi a karategyakorlással elsajátítandó kulturális emlékezetnek.

Összegzés

A karate kulturális értékeinek átadása nem automatikus folyamat, hanem erősen függ a társadalmi tértől, amelyben zajlik. A tanulmányban bemutatásra kerültek a karate kulturális dimenziói, jellemző kulturális elemei, melyek Halbwachs és Assmann elméletei alapján két társadalmi tér, a karatéra jellemző egyesületi forma és az iskolai testnevelésóra keretein belül kerültek bemutatásra, értelmezésre.

Ahhoz, hogy a karate a testnevelésben valóban áthagyományozza a mélyebb kulturális értékeket, a pedagógusnak tudatosan kell dolgoznia azon, hogy a technikák elsajátítása mindig etikai és történeti kontextusban történjen, térjen ki például az elsajátítandó formagyakorlat kialakulásának körülményeire. Ugyan a testnevelésóra és a tornaterem által kialakított csoportkeret lényegesen eltér a tradicionális dojóban megszokott keretektől, de az értékek átadásához törekedni kell a karatefoglalkozások elkülönítésére és keretezésére. A klasszikus testnevelésórai foglalkozásokat eleve meghatározó sorakozók és számolásra, jelzésre történő technikai végrehajtások átalakításával (óra eleji és végi meghajlás, japán számolás) karatefoglalkozásra jellemző rögzített, nem változó rituálékat lehet kialakítani hagyománymegőrző célból.

Hangsúlyozni kell az önkontrollt és a partner iránti tiszteletet a pontozható teljesítmény helyett, biztosítva a jellem, becsület, akarat, önuralom és tiszteletet mint a karatéra jellemző viselkedési normák rögzülését. Ez a tudatos nevelési munka teszi lehetővé, hogy a karate az iskolai környezetben is megőrizze humanisztikus értékét (Cynarski & Lee-Barron, 2014) the authors discuss the possible values and relevance of the traditional warrior pathways of eastern Asian martial arts to contemporary western society. They will also refer to other theoretical concepts of martial arts philosophy, especially the normative ethical practices usually associated with them. The pedagogical implications of the use of a variety of axiological traditional martial arts have been demonstrated time and time again in many countries around the world, but especially in those countries in eastern and south eastern Asia. The traditional pathways and ethical codes of martial arts (such as Japanese Bushido.

A karate gyakorlatai, technikái és viselkedérendszer hordozzák magukban azokat az értékeket, melyekben a karate pedagógiai jelentősége rejlik: nem a másik legyőzése lesz a fontos, hanem az önfejlesztés és kiteljesedés. A karate egymás tiszteletére tanít, ami az iskolai oktatás-nevelés egyik fontos eleme. Kijelenthető tehát, hogy az iskolai karateoktatás magában hordozza a karate kulturális dimenzióinak döntő részét, képes a kulturális elemek átadására, továbbá a karate iránti érdeklődés felkeltésével elősegíti a tanulók sportágválasztását, mélyebb bevonódását a karatéba.

Felhasznált szakirodalom

- Assmann, J. (1999). *A kulturális emlékezet*. Atlantisz Könyvkiadó.
- Bailey, R. P., & Samsudin, N. (2025). Martial Arts and the Problem of Definition. *Philosophies*, 10(3), 55.
<https://doi.org/10.3390/philosophies10030055>
- Capulis, S., Dombrovskis, V., & Guseva, S. (2014). Karate-Do as a Means to Implement Humanistic Approach in Sports Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 112, 141–146.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.01.1148>
- Cynarski, W. J., & Lee-Barron, J. (2014). Philosophies of martial arts and their pedagogical consequences General assumptions and findings. *IDO MOVEMENT FOR CULTURE. Journal of Martial Arts Anthropology*, 14(1), 11–19.
- Csákvári, L. (2024). *Karate a testnevelésórán*. Magyar Karate Szövetség.
- Csákvári, L., Magyar, A., & Kopper, B. (2023). A karate technikák rendszere. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 24 : 3(103), 38–45.

- Donohue, J. J. (1990). Training Halls of the Japanese Martial Tradition. A Symbolic Analysis of budo dojo in New York. *Anthropos*, 85(1/3), 55–63. JSTOR.
- Funakoshi, G. (2013a). *The Essence of Karate*. Kodansha International.
- Funakoshi, G. (2013b). *Twenty Guiding Principles Of Karate, The: The Spiritual Legacy Of The Master*. Kodansha International Ltd.
- Gomes, M., & Fabiani, D. (2021). Martial Arts Applied at School as Physical Education: Creating a Learner Centered Environment. *ICM Insight*(5), 33–39.
- Gottner, R. G. (2020). A Brief Introduction to the Development of Karate-terminology. In P. Doma & F. Takó (Szerk.), *Near and Far* (o. 89–104). Eötvös Collegium. (Original work published Proceedings of the Annual Conference of ELTE Eötvös Collegium Oriental and East Asian Studies Workshop)
- Green, T. A. (szerk.). (2001). *Martial arts of the world: An encyclopedia*. ABC-CLIO. <https://doi.org/10.5040/9798216190721>
- Győrík, G., & Béki, P. (2024). The position and role of combat sports in teaching physical education in an international context. *Eruditio-Educatio*, 19.(2), 042–052. <https://doi.org/10.36007/eruedu.2024.2.042-052>
- Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory*. University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226774497.001.0001>
- Hofstede, G., & Hofstede, G. J. (2008). *Kultúrák és szervezetek Az elme szoftvere*. VHE Kft.
- Kovács É. (2012). Az emlékezet szociológiai elméletéhez. *Socio.hu*, 2012(1), 23–35. <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2012.1.23>
- Lima, R., Silva, V., Oliveira, G., Oliveira, T., Filho, J., Mendonça, J., Borges, C., Militão, A., Freire, I., & Valentim-Silva, joao rafael. (2017). Practicing karate may improves executive functions of 8-11-year-old schoolchildren. *Journal of Physical Education and Sport*, 17, 2513–2518. <https://doi.org/10.7752/jpes.2017.04283>
- Lowry, D. (2006). *In the Dojo: A Guide to the Rituals and Etiquette of the Japanese Martial Arts*. Shambhala. <https://books.google.hu/books?id=-iWE8T2t4E0C>
- Malota, E., Mitev, A., & Gyulavári, T. (2013). *Kultúrák találkozója: Nemzetközi kommunikáció, kultúrások, sztereotípiák*. Alinea Kiadó.
- Martínková, I., & Parry, J. (2016). Martial Categories: Clarification and Classification. *Journal of the Philosophy of Sport*, 43(1), 143–162. <https://doi.org/10.1080/00948705.2015.1038829>
- Matsunobu, K. (2011). Creativity of formulaic learning: Pedagogy of imitation and repetition. In J. Sefton-Green, P. Thomson, & K. Jones (Szerk.), *The Routledge international handbook of creative learning* (45–53). Routledge.

- Morvay-Sey, K., Mitzinger, K., & Vass, L. (2017). A „Küzdősportok, önvédelem” tantervi témakör oktatásának kérdőíves, követéses vizsgálata pécsi testnevelő tanárok körében. *Új Pedagógiai Szemle*, 3-4.
- Pinto-Escalona, T., Valenzuela, P. L., Martin-Loeches, M., & Martinez-de-Quel, O. (2022). Individual responsiveness to a school-based karate intervention: An ancillary analysis of a randomized controlled trial. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, 32(8), 1249–1257.
<https://doi.org/10.1111/sms.14167>
- Sasaki, T. (2008). Budo (the martial arts) as Japanese culture. The outlook on the techniques and the outlook on the human being. *Archives of Budo*, 4, 46–49.
- Seprényi R., & Pásztor J. (2020). A külföldi szakmai gyakorlat kihívásai, avagy a kulturális sokkra ható tényezők. *Tudományos eredmények a nagyvilágból: Válogatás Campus Mundi ösztöndíjasok tanulmányából*, 58–68.
- Smith, P. K., Niiler, T., & McCullough, P. W. (2010). Evaluating makiwara punching board performance. *Journal of Asian Martial Arts*, 19(2), 34+. Gale Academic OneFile.

Levelező szerző:

Horváth Dániel

E-mail: horvath.daniel@uni-nke.hu